

Illegal jakt på rovdjur svå

Brottsförebyggande rådet visar i sin nyligen publicerade rapport att det är få av jaktbrotten mot stora rovdjur som leder till rättsliga påföljder av betydelse. Gärningsmännen hör till jägarkollektivet, där både skydd av brottslingar och urskuldrande argument tillhandahåller stöd för denna kriminalitet.

Under hösten har Brottsförebyggande rådet, Brå, publicerat rapporten "Illegal jakt på stora rovdjur" med underrubriken "Konflikt i laglöst land". Rapporten bygger vidare på en förstudie som rådet ofentliggjorde 2005. Resultat och slutsatser i det omfattande rapportmaterialet som nu finns tillgängligt, kommer även att utgöra underlag i ämnet när det gäller den statliga Rovdjursutredningen.

Rapporten utgår från de zoоекologiska forskningsdata som visar omfattningen av den illegala jakten på varg, lodjur och järv i Sverige. Förutom forskningsdata har utredningsmaterial och domar gällande jakthäleri och illegal jakt på rovdjur under åren 1995 - 2005 granskats. Resultaten från en enkätundersökning ställd till 3200 jägare i fyra län utgör en tung del i rapporten. Utredarna har dessutom genomfört 25 djupintervjuer med jägare, renskötare och lantbrukare och intervjuer med 23 myndighetspersoner med erfarenhet av rovdjursutredningar. Deltagande observationer vid jakt och renkalvavskiljning vid fyra tillfällen ingår också i underlagen.

I en del av rapporten analyseras hur rovdjur och rovdjursfrågor beskrivs i lokalpress i Dalarnas, Gävleborgs och Norrbottens län samt rikstäckande i Dagens Nyheter. Därutöver har tre jakt-tidskrifter från Svenska Jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund granskats i samma syfte. Brås studie av medias behandling av rovdjurfrågan behandlas i artikeln på nästa uppslag.

GÄRNINGSMANNAPROFIL: JÄGARE

Det samlade utredningsmaterialet visar en tydlig gärningsmannaprofil. De personer som i utredningar är involverade i illegal jakt bedriver i allt väsentligt också legal jakt och är följaktligen registrerade som jägare. Brå menar att den illegala jakten är ett kollektivt ansvar för renskötare-, markägare- och jägarorganisationerna.

Mycket tyder också på att den illegala jakten på stora rovdjur sker i samband med legal jakt. Tamdjursägare finns, men är däremot ovanliga i utredningsmaterialet. Brå har även funnit tecken på något som betecknas som "kriminell egenförvaltning" med möjliga ekonomiska motiv. Detta eftersom det saknats kroppsdelar på rovdjur som finns i utredningsmaterialet, vilket kan tyda på att ersättning erhålls för uppvisad kroppsdel.

Men det kan också vara resultat av troféjakt, där drivkraften är att höja sin status genom att bevisligen ha dödat rovdjur.

FÅ GÄRNINGSMÄN FÄLLS

Mycket få personer döms för illegal jakt på rovdjur och de som döms för grovt jaktbrott har fått straffskalans lägsta straff, sex månader, och ingen har dömts till ansvar för att uppsåtligt ha sökt upp rovdjur i avsikt att döda. I domstolsmaterialet finns företrädesvis

som gällt totalt 21 personer. I tio av dessa 19 fällande domar har gärningspersoner själva anmält sig. Andelen fällda gärningsmän kan räknas i promillen.

SKRÄMDA VITTEN TIGER

Orsakerna till att få anmälda brott leder till dom finner Brå i svårigheter för brottsutredare att få vittnen att ställa upp vid utredningar. Detta för att man som vittne inte vill utsätta sig för risken att bli utfryst i sin sociala miljö,

eller att man känner rädsla för hämndaktioner. Brå har också funnit att bristfälliga brottsutredningar genomförs beroende på utredningsförsvårande lojalitetskonflikter hos utredande poliser. Vid intervjuer med polisutredare har det framkommit att dessa upplevt att vissa poliskollegor med jaktintresse inte alltid tyckt att rovdjursjakt är något som skall utredas och att man är väldigt öppen med den åsikten. Det förekommer också att poliser misstror rovdjursförvaltande myndigheter och menar att dessa planterat in varg och på så sätt fört jägarna och allmänheten bakom ljuset.

Myndighetspersoner har också vittnat om att hot och trakasserier förekommer. Inte heller Brå-utredarna har undgått trakasserier från uttalade vargmotståndare. Därför har dessa utredare, efter beslut i Kammarrätten, fått skyddade personuppgifter.

SNÖSKOTER REDSKAP VID BRUTAL ILLEGAL JAKT

Snöskoter är något som förekommer i nästan 20 procent av de granskade brottsutredningarna och finns med i många utredningar som gäller brutal illegal jakt, särskilt i fjällänen.

En jakt som ibland visat sig vara samordnad och genomförd av flera personer med snöskotrar. Någon förföljer, medan en annan genskjuter och skär av djurets flyktväg, samtidigt som någon annan kör sönder rovdjursspåret för att det inte skall väcka uppmärksamhet. Ytterligare någon kan bevaka att inga vittnen finns.

Uppgifter om att djurkadaver eller köttbitar varit preparerade med glykol, rättgift och även cyanid förekommer i utredningsmaterialet. Men det ses som svårt att bevisa att syftet är att döda rovdjur. Brå menar dock att det finns skäl att anta att mörkertalet är stort när det gäller sådana brott, eftersom det är

"Skjut, gräv och tig" är en känd slogan inom vissa kretsar.

personer med stort jaktligt intresse och inga personer med tyngre kriminell bakgrund.

De av länsstyrelserna utsedda jakttillsynsmän som är verksamma har anmält totalt endast fem misstänkta fall av illegal jakt på rovdjur under en elvaårsperiod, vilket Brå betecknar som anmärkningsvärt. Ingen av dessa anmälningar ledde till dom.

Trots att omkring 170-225 individer av varg, lodjur och järv beräknats ha dödats illegalt endast under det senaste inventeringsåret och trots att det registrerats 344 utredningsärenden gällande sådana brott under en elvaårsperiod, finns endast 19 fällande domar

rlöst brottslighet

en enkel åtgärd med liten risk för upptäckt. Uppgifter till utredarna pekar på att det utanför fjällområdet utförs sådana handlingar först efter den 1 mars då det generella förbudet mot att ha lösa hundar i skogen gäller.

HÄLFTEN AV JÄGARNA TROR PÅ INPLANTERINGSMYT

Av enkätundersökningen ställd till 3200 jägare framkommer att rovdjuren anses utgöra ett hot mot deras livsstil, främst i egenskap av konkurrent om det jaktbara viltet. Men även en rädsla för den personliga säkerheten finns med i bilden samt risken för angrepp på jakthundar. Rovdjursförekomst betecknas också som ett hot mot näringar och då främst rennäringen. Rovdjuren får dessutom stå som en symbol för de styrande i konflikt med de styrda, mellan stad och landsbygd, mellan tjänstemän och allmänhet.

Mer än hälften av alla intervjuade jägare tror att varg har planterats in olagligt. Intervjuade har också synpunkter om, på vilken nivå beslut som rör rovdjurspopulationers storlek och skyddsaktsbeslut skall fattas.

Av tillfrågade jägare i Gävleborgs län tyckte 65 procent att varg utgjorde ett stort eller ganska stort hot mot jakthundar där man jagade. Motsvarande siffra för Dalarna var hela 82 procent. I Norrbotten ansåg 13 procent av jägarna att ett sådant hot föreligger och i Östergötland hävdade 17 procent detsamma, vilket kan tyckas var förvånansvärt högt i ett län utan fast vargstam. När det gäller hotet mot det jaktbara viltet var uppfattningarna likartade. I Gävleborg menade 62 procent att varg utgör ett stort eller ganska stort hot mot det jaktbara viltet och i Dalarna 75 procent. I Norrbotten var det endast tio procent av jägarna men i Östergötland kände 14 procent av tillfrågade ett sådant hot. När det gäller motsvarande hot från lodjur så anser 66 procent av jägarna i Gävleborg att lodjuren utgör ett sådant hot och 65 procent i Dalarna. I Norrbotten är det endast sex procent som anser detta, men hela 37 procent i Östergötland, trots att lodjuren helt nyligt etablerat sig i det länet och att det endast konstaterats två lodjursföringringar under senaste inventeringsåret. Att döma av enkätsvaren

från Östergötland behöver ett upplevt hot sålunda inte vara synkront med förekomst av den art som anses hotande.

På enkätförfrågan om de rovdjurspolitiska målen svarar en majoritet av jägarna i Norrbotten att björnstammen bör minskas. Detsamma gäller för Gävleborg och Dalarna, men i dessa län och i Östergötland vill en överväldigande majoritet av tillfrågade jägare även sänka målen för varg- och lostammarna. Norrbottenjägarna framstår därmed som de mest toleranta inför fattade beslut om antalsmässiga nivåer när det gäller rovdjur. Men sammantaget ger enkäten en tydlig bild av en låg acceptans för rovdjurspolitiken inom jägarkåren.

BÅDE HÅRDA OCH MJUKA NYPOR BEHÖVS ENLIGT BRÅ

Brå drar slutsatsen att det finns ett indirekt stöd för den illegala jakten, eftersom rovdjurspolitiken är ifrågasatt av intressegruppen jägare och tamdjursägare och menar att det är nödvändigt att politiker och myndigheter inleder en dialog med dessa.

Ett ökat regionalt och lokalt inflytande över rovdjursförvaltningen anses kunna öka deras acceptans.

För att komma till rätta med den illegala jakten och för att förändra attityden till dessa grova brott, föreslår Brå vissa förändringar i regelverket för att skapa en väsentligt större acceptans för rovdjurspolitiken hos människor med jaktligt intresse och tamdjurskännare.

Den föga framgång som polisutredningar haft när det gäller jaktbrott mot stora rovdjur har sin orsak delvis i bristande "folklig förankring" enligt Brå.

– När vi pratar om folklig förankring i det fallet så syftar vi på de människor som lever nära brottet, exempelvis intressegrupper som jägare, tamdjursägare, säger Lars Korsell. Vi är väl medvetna om att Fjällmistras undersökning om svenskar attityder till rovdjur visade att det endast var i ett fåtal kommuner som en majoritet inte ställde upp på Riksdagens fastställda rovdjursmål. Brå har dock inte själva genomfört några undersökningar om attityder till rovdjur utanför de grupper

som har jakt eller tamdjurskänning som fritidsnöje eller näring, förtydligar Korsell.

Rovdjursmotståndarna måste också inse att vi lever i en ny tid och att rovdjuren har sin plats i naturen. Det gäller då att hitta former som kan accepteras av breda grupper, menar Brå. Ett av förslagen är att man skiljer på "otillåten skydds jakt" – i praktiken felaktigt tillämpande av skydds jakt på enskilda initiativ enligt 28 § i Jaktförordningen, och uppenbart riktad "illegal jakt" på fredade rovdjur. Brå anser att polisens och åklagarnas arbete med att bekämpa den illegala jakten skulle underlättas genom att kriminalisera förberedelse och försök till illegal jakt.

Med anledning av att hälften av jägarkåren i områden med vargrevir hävdar uppfattningen att vargar är inplanterade i hemlighet och att detta är en uppfattning som, i deras ögon, kan motivera och neutralisera den illegala jakten, föreslår Brå att frågan bör utredas, men framför ingen uppfattning om hur det skall gå till. En annan rekommendation är att eftersom det finns en hotbild mot tjänstemän som arbetar med rovdjursfrågan, utnyttja Säkerhetspolisens särskilda kompetens.

UFFE STRIDSBERG

Rapporten har författats av utredaren och biträdande projektledaren, Mikael Pyka under ledning av projektledaren jur. dr Lars Korsell. Fler författare är doktorander vid Stockholms universitet, Socialantropologiska institutionen, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation. Till projektet har en referensgrupp varit knuten med medverkande från Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Naturvårdsverket och Världsnaturfonden.

Arbetet med Brå-rapporten har huvudsakligen finansierats med medel från Naturvårdsverket och medieanalysen har delfinansierats av WWF.

Rapporten finns att ladda ned från Brå:s hemsida www.bra.se, under publikationer.